

og mere end en Fjerdedel af dens Befolkning, lider af den geopolitiske Svagthed, at det ligger i alle Verdensdele, omfatter vældige Kontinenter rundt omkring, som er mange, mange Gange større og stærkere befolkede end Moderlandet, der altsaa danner en meget svag Basis overfor denne store Periferi. Den ældre Chamberlain spurgte sig selv: Hvor skal man finde det Baand, som til syvende og sidst knytter alle disse langt borte liggende Dele af dette uhyre Rige sammen? og han mente, at det maatte ske, saadan som det er sket saa mange andre Steder — jeg kan f. Eks. pege paa hele den Udvikling, der ligger bagved Dannelsen af det tyske Rige, som det var før Krigen —, gennem en Toldunion, der altsaa forudsatte en saadan Preference-toldpolitik som den, der nu her var Tale om. Joseph Chamberlain slog aldrig igennem i England. Jeg talte i 1897 med en Diplomat derovre, som interesserede sig for økonomiske Anliggender, og han erklærede, at derovre betragtede man Chamberlain som en Fantast. Nu staar Sønnen og taler for disse Preferencetoldsatser. Han taler sig efterhaanden varm, og da han mærker det, siger han: Jeg beder Huset tilgive mig min Bevægelse, men den fremkommer ved Tanken om min Fader, fordi et æret Medlem af dette Hus under Krigen har sendt mig et Brev, i hvilket han fortæller, at han havde været til Stede ved et af de sidste store Møder, min Fader afholdt, og bagefter havde truffet ham paa Hotellet, og der havde han sagt til min Fader, at han forstod ikke, at Folk ikke kunde forstaa ham; han for sit Vedkommende syntes, at hans Argumentation var saa klar og saa logisk, at ethvert Barn maatte kunne forstaa den, men alligevel slog han aldrig igennem, han fik aldrig Folk med, de forstod ham ikke — hvortil den ældre Chamberlain havde svaret: Der vil komme en Dag, da de forstaaer mig, men maaske skal der rinde meget Blod, og maaske skal der gaa uhyre Værdier tabt, før den Dag kommer. Og nu — vendte Austen Chamberlain sig til sine to Modstandere i Underhuset — ser De denne Dag, mine Herrer, den er nu kommet.

Det er en Historie af et vist dramatisk Sving, som man i Grunden sjældent oplever dem i det daglige Liv, og den lærer os dette, at al virkelig Politik, hvor Talen ikke er om rent akutte Foreteelser som Krig eller Pest, maa foretages paa langt Sigt, og spørger vi om Grunden dertil, saa er den ganske naturlig som alt

andet i Verden. Hvis ærede Kolleger vil tænke sig, at hver af dem i Stedet for at have en vis Sandsynlighed for at blive 60 Aar havde den samme Sandsynlighed for at blive 500 Aar, saa vil De indrømme mig, at saa vilde De handle ganske anderledes, end de gør, ikke mindst i Deres økonomiske Gøremaal. Nu bliver Staten ikke 500 Aar, men den bliver Tusinder af Aar, praktisk talt skal den leve evigt, og derfor maa al Statstanke og al Statshandling — og det er det, man kalder Politik — ske paa langt Sigt. Jeg tror, Sætningen er saa gyldig, at jeg vover at sige, at enhver Foranstaltning — bortset fra Imødegaaelse af saadanne akutte Forhold, som jeg har nævnt —, der gaar ud paa blot at løse et eller andet Spørgsmaal fra i Dag til i Morgen, har ikke noget med Politik at gøre og vil vise sig i det lange Løb at være forkert. Hele dette Syn paa Politik maa man have, mener jeg, naar man under de nuværende Forhold skrider til en saa indgribende Omdannelse af et Ministerium, som det er Tilfældet gennem disse Love, og ogsaa en Omdannelse, der, uagtet den langt fra drejer sig om det Beløb, jeg havde tænkt mig, den vilde løbe op til, alligevel er en kostbar Foranstaltning under de nuværende Forhold.

Og der er en anden Forudsætning, som ogsaa gerne skulde slaas fast, og det er denne, at et Folk kan ikke i Længden føre en Landbrugstilværelse. Det er, hvad Fr. Liszt vilde kalde en eenbenet Tilværelse. Det kan til en vis Tid gøre det; men vil Folket komme frem i Udvikling, ikke at tale om frem i Kultur, saa maa det over til mere udviklede Tilstande, i hvilke det ernærer sig ikke alene af Landbrug, men tillige af andre Erhverv. Dette at skulle hvile paa Landbrug alene, det forudsætter stærk Stagnation, og det forudsætter et uhyre Reserveareal, som er i Stand til at optage den stigende Befolkning; og hvis vi ser tilbage i vort eget Land paa en Tid, i hvilken vi hovedsagelig har levet paa Landbruget alene, ser vi, at Forholdene netop har været saadan. Vi har kun kunnet ernære en begrænset Befolkning paa en forholdsvis lav Lefevod og uden en Kulturudvikling som den nuværende, uden hele den Masse af Generalomkostninger, kan man gerne kalde dem, som i og for sig kan være berettigede, men som man vælter over paa Samfundet, og som vil føles ganske overordentlig trykkende, naar den Forretning, som jo ethvert Samfund er, kommer i Tilbagegang.

Ser vi paa Tiden i sidste Halvdél af